

# رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی جوانان شهرستان دهلران

عبدالحسین کلانتری\* ، امراله کشاورز\*\* ، حسن مؤمنی\*\*\*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۲/۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۹/۱۹

## چکیده

سرمایه اجتماعی به واسطه عناصری از قبیل مشارکت، اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی می‌تواند بستری برای نشاط و شادکامی جامعه باشد. پژوهش حاضر باهدف بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی جوانان ۱۸-۳۰ ساله شهرستان دهلران در سال ۱۳۹۶ صورت گرفته است. آرای صاحب‌نظران اصلی سرمایه اجتماعی مانند: پوتنام، کلمن و بوردیو و نظریات مازلو مبنای چارچوب نظری تحقیق حاضر است. این پژوهش، کمی و نوع آن همبستگی است. جامعه آماری، کلیه افراد گروه سنی جوانان و حجم نمونه ۴۰۰ نفر می‌باشد و از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌های استاندارد سرمایه اجتماعی به کار رفته در طرح مرکز ملی رصد اجتماعی

abkalantari@ut.ac.ir

keshavarzamrollah@gmail.com

hasan1841@gmail.com

\* دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

\*\* مربی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

\*\*\* کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه تهران، ایران.

(۱۳۹۴) و شادی آکسفورد با اندکی تعدیل استفاده شده است. برای بررسی فرضیات، رگرسیون چندگانه و معادلات ساختاری (نرم/فزار لیزرل) و تحلیل عامل‌ها بکار رفته است. نتایج نشان می‌دهند که سرمایه اجتماعی (اعتماد، عام‌گرایی، ارزش‌ها و ویژگی‌های اخلاقی، مشارکت، بده بستان، تعلق ملی، رضایت از زندگی و احساس امنیت) بانشاط اجتماعی دارای رابطه مثبت و مستقیمی است. میزان این رابطه حدود ۵۷ درصد است. میانگین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی نمونه نیز به ترتیب (۳/۰۹ - ۳/۶۸) اندکی بالاتر از سطح متوسط است. همچنین متغیرهای زمینه‌ای (سن، وضع تأهل، سواد و جنسیت) بانشاط اجتماعی مورد بررسی قرار گرفتند؛ تنها سطح تحصیلات بانشاط اجتماعی رابطه معناداری نداشت اما سن، وضع تأهل و جنسیت بانشاط اجتماعی دارای رابطه معناداری بودند. واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، اعتماد، مشارکت، جوانان، نشاط اجتماعی

## مقدمه و بیان مسئله

شادکامی و نشاط برای انسان، اصلی اجتناب‌ناپذیر است. با وجود تغییرات شتاب گونه زندگی هیچ‌گاه انسان بی‌نیاز از نشاط نبوده؛ بلکه روزبه‌روز بر اهمیت آن افزوده شده است. نشاط به احساسات مثبت فرد و نحوه درکش از زندگی که تجربه می‌کند اطلاق می‌شود (Jugureanu, 2016: 57-58). جامعه بدون نشاط فاقد معناست و چنین جامعه‌ای مدت‌زمان زیادی نمی‌تواند بقا داشته باشد.

از دیرباز این تصور رایج بود که شادی صرفاً تابع میزان سرمایه اقتصادی به‌ویژه درآمد افراد است و چنین پنداشته می‌شد که این رابطه مستقیم است؛ یعنی افزایش پول به نشاط بیشتر منجر می‌شود. اقتصاددانانی نظیر استیون سون<sup>۱</sup> و ول فر<sup>۲</sup> از زمره مدعیان

1. Stevenson

2. Wolfer

چنین رابطه‌ای بودند؛ اما در دهه ۱۹۷۰ میلادی ریچارد استرلین<sup>۱</sup> این گزاره را مورد تردید قرارداد. وی میزان درآمد کشورها و بین کشورها را با میزان نشاط مقایسه کرد و متوجه شد با افزایش درآمد، چنین نیست که میزان نشاط افزایش یابد. نتیجه کار وی به پارادوکس استرلین<sup>۲</sup> مشهور شد. نتیجه تحقیق وی نشان داد که شادی الزاماً و همیشه به وسیله متغیرهای اقتصادی تعیین نمی‌شود و همواره بانشاط بیشتر همراه نیست (Easterlin, 2013).

یکی از عوامل اجتماعی که بانشاط و شادکامی دارای رابطه است «سرمایه اجتماعی»<sup>۳</sup> است. سرمایه اجتماعی طبق تعریف استرام و آهن<sup>۴</sup>، متشکل از سه بخش اعتماد، شبکه‌های اجتماعی و نهادهاست (Ostrom, 2003). اثرگذاری هرکدام از این مؤلفه‌ها بر نشاط اجتماعی در تحقیقات متعددی (بارتولینی و سارسینو<sup>۵</sup>، ۲۰۱۴؛ دون و همکاران<sup>۶</sup>، ۲۰۱۴؛ برونو و استنکا<sup>۷</sup>، ۲۰۰۸؛ بیکاتی<sup>۸</sup>، ۲۰۰۸؛ و هیلی ول و پاتنام<sup>۹</sup>، ۲۰۰۴) ... نشان داده شده است. به‌طور کل ادبیات موجود نشان می‌دهند که سرمایه اجتماعی حتی بیش از سرمایه انسانی بانشاط دارای رابطه معناداری است و جنبه‌های مختلف سرمایه اجتماعی (اعتماد، ایجاد شبکه‌های اجتماعی و نهادها) رابطه معناداری بانشاط و شادکامی افراد دارند (Lambert, 2017; Undelach, 2004). اهمیت مطالعه نشاط اجتماعی در این نکته نهفته است که کشورمان در حال حاضر از ساخت سنی جوانی برخوردار است و بی‌شک توسعه و پیشرفت کشور وابسته به این قشر در آینده خواهد بود. بنابراین بررسی نشاط اجتماعی جوانان یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر بشمار

1. Richard Easterlin  
3. Social capital  
5. Sarracino and Bartolini  
7. Bruni and Stanca  
9. Helliwell and Putnam

2. Easterlin Paradox  
4. Ostrom and Ahn  
6. Dunn  
8. Becchetti

می‌آید. از طرف دیگر فقدان نشاط اجتماعی در زندگی جوانان می‌تواند به شکل‌گیری انواع آسیب‌های اجتماعی تا روانی از قبیل ناامیدی، سرخوردگی و بی‌هدفی بینجامد. مینکو<sup>۱</sup> نیز در تحقیق فراملی خود اشاره می‌نماید که وضعیت نشاط در جامعه ایران پایین‌تر از متوسط است. در این رده‌بندی از بین ۹۷ کشور مطالعه شده رتبه ایران ۵۶ ذکر شده است. همچنین در پژوهش انگلهارت<sup>۲</sup> در مورد جایگاه شادمانی و نشاط، ایرانیان، ایران از بین ۶۹ کشور، در رده ۶۱ قرار گرفته است (Statistical Centre of Iran, 2013, Qouted from Amir Mazahari, 2016: 8). در تازه‌ترین گزارش جهانی نشاط نیز در سال ۲۰۱۷ رتبه نشاط ایران در سالیان ۲۰۱۶-۲۰۱۴ از بین ۱۵۷ کشور، در مکان ۱۰۵ قرار گرفته است (World Happiness Report, 2017: 22). این گزارش‌ها حاکی از وضعیت نه‌چندان مناسب نشاط اجتماعی در کشور است. با این اوصاف، مطالعه نشاط اجتماعی خاصه جوانان بسیار مهم است.

استان ایلام یکی از استان‌های غربی کشور و از نظر توسعه‌یافتگی در وضعیت توسعه‌نیافته است و بیشترین مرز با کشور عراق را دارد. یکی از شهرستان‌های استان شهرستان دهلران است. این شهرستان بیشترین نواحی مرزی با کشور عراق دارد. به‌طور کل، مشاهدات میدانی چنین نشان می‌دهند که جوانان این شهرستان از نشاط و سرزندگی خوبی برخوردار نیستند. همچنین فقدان تحقیقاتی که در نواحی مرزی صورت گرفته باشد محسوس است و عمده پژوهش‌ها در نواحی شهرها و کلان‌شهرها صورت گرفته‌اند. با شرح مطالب یادشده و با توجه به نتایج پژوهش‌ها که مؤید رابطه سرمایه اجتماعی و نشاط است؛ سؤال محوری مقاله حاضر بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی است.

---

1. Minkov  
2. Inglehart

### پیشینه مطالعه

در رابطه موضوع حاضر پژوهش‌های متعددی در داخل و خارج انجام گرفته است و هرکدام به بخش خاصی از میان متغیرها پرداخته‌اند. به اختصار به برخی از آن‌ها در قالب جدول زیر اشاره می‌شود:

جدول ۱- خلاصه برخی عناوین تحقیقی مرتبط با موضوع

کشور	نتیجه	سال اجرا	عنوان موضوع	محقق
ایران	تأثیر هم‌زمان سرمایه اجتماعی و دین‌داری بر نشاط اجتماعی	۱۳۹۴	تأثیر سرمایه اجتماعی و دین‌داری بر نشاط اجتماعی	ذهبی
ایران	رابطه معنی‌دار دو متغیر باهم	۱۳۹۵	رابطه سرمایه اجتماعی و فرهنگی بانشاط	سلامتی و ابراهیم پور
ایران	اعتماد اجتماعی، ارتباط اجتماعی و مشارکت سستی بر شادی مؤثرند اما مشارکت اجتماعی مدرن با شادی فاقد رابطه است.	۱۳۹۵	نقش سرمایه اجتماعی در شادی جوانان	امیرمظاهری و فخاریان
آمریکا	رابطه مستقیم سرمایه اجتماعی و میزان نشاط	۲۰۰۸	اثر کاهش سرمایه اجتماعی بر شادی	بارتولینی <sup>۱</sup> و همکاران
ایران	مقبولیت اجتماعی اثری قابل توجه بر نشاط دارد.	۱۳۸۸	عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی	هزارجریبی و آستین فشان
ایران	تعامل اجتماعی بیشترین رابطه را با شادکامی دارد.	۱۳۹۵	تحلیل نشاط و شادکامی در بین معلمان	بارخدا
ایران	مشارکت اجتماعی بیشترین رابطه بانشاط دارد.	۱۳۹۴	رابطه سرمایه اجتماعی و شادکامی	نصرتی نژاد و همکاران
استرالیا	احساس اعتماد و امنیت بانشاط رابطه دارند.	۲۰۰۸	سرمایه اجتماعی و نشاط	میلر و بویس <sup>۲</sup>

1. Bartolini
2. Evonne Miller & Laurie Buys

ایران	درآمد، نوع شغل و سن نسبت به متغیرهای دیگر بیشتر برشادی مؤثرند	۲۰۱۲	نشاط و سرمایه اجتماعی در خانواده‌های ایرانی	کیانی
فنلاند	مشارکت اجتماعی از نظر آماری بیشترین رابطه را با عناصر سلامت و رفتارهای سالم و نشاط‌آور دارد.	۲۰۱۵	سرمایه اجتماعی و سلامت	نیمینن <sup>۱</sup>
جهانی	افرادی که دارای سرمایه اجتماعی پیونددهنده و متصل‌کننده بیشتری هستند کمتر از افرادی که نگرش متعادل‌تری دارند شادترند.	۲۰۱۱	رضایت از زندگی و سرمایه اجتماعی	پونو و ورمی <sup>۲</sup>
ایران	امنیت اجتماعی، اعتماد و اوقات فراغت با نشاط اجتماعی رابطه دارند	۱۳۹۱	بررسی نشاط اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن	زیبایی
ایران	امنیت، اعتماد و روابط خویشاوندی با نشاط رابطه مثبت دارند.	۱۳۹۳	نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن	هزارجریبی و مرادی
ایران	میزان احساس امنیت اجتماعی وابسته به میزان نشاط اجتماعی است	۱۳۹۴	بررسی نشاط اجتماعی و امنیت اجتماعی	غفاری و شیرعلی
جهانی	سرمایه اجتماعی تعیین‌کننده نشاط اجتماعی است حتی با حضور تعیین‌کننده‌های اقتصادی	۲۰۱۷	بررسی سرمایه اجتماعی بر نشاط در سطح جهانی	النا <sup>۳</sup>
تایوان	مشارکت داشتن در سازمان‌های غیرمنفعت طلبانه، حضور در اجتماعات و اعتماد بر شادی مؤثرند.	۲۰۰۹	سرمایه اجتماعی و شادی ذهنی	چانگ <sup>۴</sup>
کانادا	سرمایه اجتماعی بخش مهمی در پیش‌بینی نشاط و شادکامی است.	۲۰۱۰	در جستجوی نشاط: اهمیت سرمایه اجتماعی	لئونگ <sup>۵</sup>

1. Tarja Nieminen
2. Maurizio Pugno and Paolo Verme
3. Elana Lambert
4. Leung
5. Chang

مطالعات انجام شده بیشتر سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی را با متغیرهای دیگری (برای مثال تأثیر عوامل مختلف بر سرمایه اجتماعی یا نشاط اجتماعی) مطالعه کرده‌اند و مطالعات اندکی در داخل کشور به صورت مستقیم رابطه سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی را مطالعه کرده‌اند. همچنین در عمده آن‌ها نمونه مطالعه شده دانشجویان است و جوانان که قشر آینده‌ساز کشور محسوب می‌شوند کمتر مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

### مبانی و چارچوب نظری

کلمن اولین محقق بود که به بررسی تجربی مفهوم سرمایه اجتماعی پرداخت. کلمن به جای تعریف سرمایه اجتماعی بر مبنای ماهیت آن، به کارکرد آن توجه نمود. در نزد وی سرمایه اجتماعی بخشی از ساختار اجتماعی است که به کنشگر اجازه می‌دهد تا با استفاده از آن به منابع خود دست یابد (Sharepoor, 2004: 68-69) به اعتقاد کلمن، سرمایه اجتماعی منبعی برای کنش افراد است. برای مثال، گروهی از افراد که واقعاً به یکدیگر اعتماد دارند در قیاس با گروهی فاقد آن، از قوای همکاری بیشتری با یکدیگر برخوردارند (Azkiya & Ghaffary, 2006: 278). کلمن اشکال عمده سرمایه اجتماعی را این چنین ترسیم می‌نماید: ۱) تعهدات و انتظارات؛ یعنی عناصری که در آثار اندیشمندان دیگر با عنوان هنجارهای عمل متقابل یا اعتماد ذکر شده‌اند ۲) کانال‌های اطلاعاتی یا شبکه‌های اجتماعی و ۳) هنجارها و مجازات مؤثر (Tonkiss, 2013: 102). پاتنام نیز در کتاب برجسته خود اظهار داشت که «ایده مرکزی نظریه سرمایه اجتماعی این است که شبکه‌های اجتماعی ارزشمند هستند. تماس‌های اجتماعی بر کارایی افراد و گروه‌ها تأثیر می‌گذارند». پاتنام بین دو شکل اولیه سرمایه اجتماعی که عبارت‌اند از: «سرمایه اجتماعی ارتباط‌دهنده»<sup>۱</sup> و «درون‌گروهی»<sup>۲</sup> ارتباط برقرار می‌نماید.

- 
1. Bridging social capital
  2. Bonding social capital

سرمایه اجتماعی درون‌گروهی، هویت‌های انحصاری را تقویت کرده و یا باعث حفظ همگنی می‌شود و سرمایه اجتماعی ارتباط‌دهنده، افراد متعلق به تقسیمات اجتماعی متنوع را گرد هم می‌آورد (Ghaffary, 2006: 55). بورديو نیز معتقد بود که درک دنیای اجتماعی بدون فهم نقش اشکال مختلف سرمایه و نه فقط آن شکل از سرمایه که در نظریه اقتصادی مطرح است، غیرممکن است. از این رو، وی ابتدا از سرمایه فرهنگی برای تبیین دستاورد آکادمیک نابرابر بچه‌های طبقات مختلف اجتماعی شروع کرد و سپس راهکار همیشگی خود را به بحث سرمایه اجتماعی اعمال کرد (Ghaffary, 2006: 32). به اعتقاد بورديو، سرمایه اجتماعی به‌عنوان شبکه‌ای از روابط ودیعه طبیعی یا ودیعه اجتماعی نیست، بلکه چیزی است که در طول زمان برای کسب آن باید تلاش کرد؛ بنابراین در نگاه بورديو، سرمایه اجتماعی نوعی محصول اجتماعی است که ناشی از تعامل اجتماعی است (Sharepoor, 2006: 68).

در مجموع صاحب‌نظران سرمایه اجتماعی سه بُعد مهم این مفهوم را متشکل از اعتماد، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی دانسته‌اند که در یک رابطه متعامل قرار گرفته و هر کدام تقویت‌کننده دیگری‌اند. زتومکا معتقد است که اعتماد ایده جدیدی نیست، بلکه یک جریان فکری چند قرنی است. مفهوم اعتماد برای کلمن، مفهومی محوری است. به نظر وی افراد برای این به کنش اجتماعی می‌پردازند که نیازهای خود را رفع کنند و رفع نیازها تنها از طریق بده بستان‌های اجتماعی امکان‌پذیر است. بنابراین بده بستان‌ها و مبادله‌ها نقش اساسی در ساختن کنش‌های اجتماعی دارند. به نظر کلمن در هر رابطه مبتنی بر اعتماد حداقل دو جزء وجود دارد، اعتماد کننده و اعتماد شونده و فرض بر این است که در کنش هر دو جزء هدفمند بوده و به دنبال ارضای نیازهای خود هستند. طرف اعتماد کننده باید تصمیم بگیرد که با دیگری وارد معامله و کنش شود یا نه و طرف اعتماد شونده نیز باید بین حفظ اعتماد و یا شکستن آن، انتخاب کند (Coleman, 1998: 271).



مفهوم انسجام اجتماعی نیز در کانون توجه عالمان اجتماعی بوده است. به گونه‌ای که متون کلاسیک جامعه‌شناسی عاری از این مفهوم نیستند. توجه به انسجام اجتماعی در آثار پیشکسوتان جامعه‌شناسی نظیر دورکیم که انسجام را مؤلفه اصلی عمل و رفتار اجتماعی می‌داند و تونیس جایگاه ویژه‌ای دارد. مطالعه مشارکت نیز دارای سابقه دیرینه‌ای است. مشارکت به عنوان ابزاری برای خودشکوفایی، کاتالیزوری برای وحدت اجتماع محلی و جایگزینی برای پیوندهای تضعیف شده خانواده و کلیسا دیده شده است (Azkiya & Ghaffary, 2006: 280-281).

از دیگر نظریه‌های مناسب موضوع حاضر، نظریه سلسله‌مراتب نیازها<sup>۱</sup> است که توسط مازلو<sup>۲</sup> مطرح شده است. وی کلیه نیازهای آدمی را در پنج طبقه دسته‌بندی نموده است:

(۱) **نیازهای زیستی:** نیازهای زیستی در اوج سلسله‌مراتب قرار دارند و تا زمانی که قدری ارضا گردند، بیشترین تأثیر را بر رفتار فرد دارند. نیازهای زیستی نیازهای آدمی برای حیات خودند؛ یعنی خوراک، پوشاک، غریزه جنسی و مسکن. تا زمانی که نیازهای اساسی برای فعالیت‌های بدن به حد کافی ارضاء نشده‌اند، عمده فعالیت‌های شخص احتمالاً در این سطح بوده و بقیه نیازها انگیزش کمی ایجاد خواهد کرد؛

(۲) **نیازهای امنیتی:** نیاز به رهایی از وحشت، تأمین جانی و عدم محرومیت از نیازهای اساسی است؛ به عبارت دیگر، نیاز به حفاظت از خود در زمان حال و آینده را شامل می‌شود.

(۳) **نیازهای اجتماعی:** یا احساس تعلق و محبت؛ انسان موجودی اجتماعی است و هنگامی که نیازهای اجتماعی اوج می‌گیرد، آدمی برای روابط معنی‌دار با دیگران، سخت می‌کوشد.

(۴) **احترام:** این احترام قبل از هر چیز نسبت به خود است و سپس قدر و منزلتی که توسط دیگران برای فرد حاصل می‌شود. اگر آدمیان نتوانند نیاز خود به احترام را از

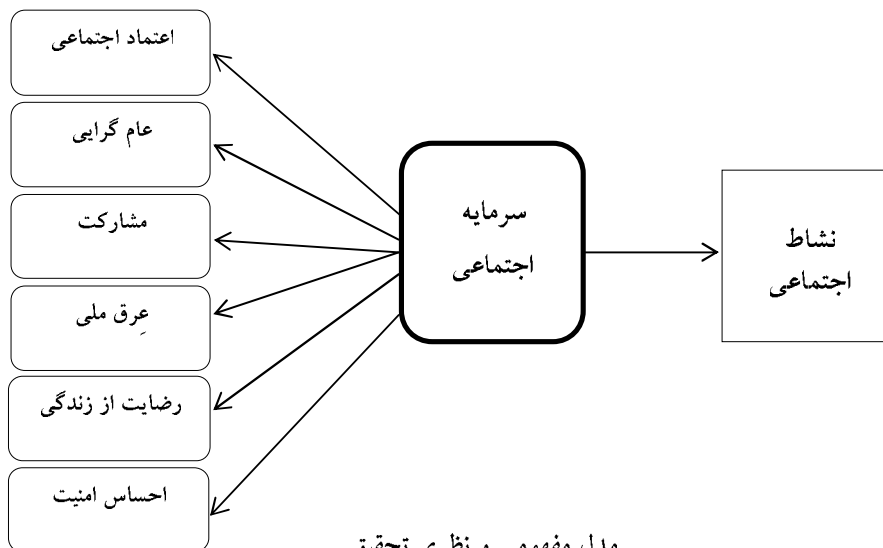
---

1. Hierarchy of needs  
2. Maslow

طریق رفتار سازنده برآورند، در این حالت ممکن است فرد برای ارضای نیاز جلب توجه و مطرح شدن، به رفتار خرابکارانه یا نسنجیده متوسل شود.

(۵) خود شکوفایی: یعنی شکوفا کردن تمام استعدادهای پنهان آدمی؛ حال این استعدادها هر چه می‌خواهد باشد. همان‌طور که مازلو بیان می‌دارد: «آنچه انسان می‌تواند باشد، باید بشود» (Razaeyan, 2003: 104).

بنا بر نظریه مازلو می‌توان گفت چنانچه افراد در تحقق هرکدام از مراتب نیازها دچار مشکل باشند امکان نشاط و شادکامی از افراد گرفته می‌شود. دستیابی به هرکدام از این نیازها می‌تواند زمینه نشاط بیشتر افراد را در پی داشته باشد. همان‌گونه که گفته شد ایده اصلی سرمایه اجتماعی روابط است؛ از این رو، مطابق نظریه مازلو می‌توان گفت نیازهای مرتبه سوم و چهارم نیز چنین هستند. به عبارتی نیازهای اجتماعی همان احساس رابطه با دیگران است، بنابراین افراد زمانی که بتوانند در گروه و یا هر شکلی از روابط اجتماعی دست پیدا کنند در اینجا می‌توان شاهد نشاط بود.



مدل مفهومی و نظری تحقیق

### فرضیات تحقیق

فرضیه اصلی: بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

### فرضیات فرعی:

۱. بین سرمایه اجتماعی (اعتماد عمومی) و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۲. بین سرمایه اجتماعی (عام‌گرایی اجتماعی) و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۳. بین سرمایه اجتماعی (مشارکت اجتماعی) و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۴. بین سرمایه اجتماعی (بده بستان اجتماعی) و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۵. بین سرمایه اجتماعی (تعلق و عرق ملی) و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۶. بین سرمایه اجتماعی (رضایت از زندگی) و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۷. بین سرمایه اجتماعی (احساس امنیت) و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۸. بین سرمایه اجتماعی (ویژگی‌های اخلاقی) و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۹. بین متغیر زمینه‌ای سن و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۱۰. بین متغیر زمینه‌ای سواد و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۱۱. بین متغیر زمینه‌ای شغل و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۱۲. بین متغیر زمینه‌ای تأهل و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.
۱۳. بین متغیر زمینه‌ای جنسیت و نشاط اجتماعی رابطه وجود دارد.

### روش‌شناسی پژوهش

جامعه آماری موردنظر، جوانان بین سنین ۳۰-۱۸ سال شهرستان دهلران است که با توجه به فرمول کوکران حجم نمونه با اندکی تعداد بیشتر برای احتیاط و مخدوش شدن

احتمالی برخی پرسشنامه‌ها ۴۰۰ نفر انتخاب گردید. تحقیق حاضر از نظر روش، کمی-پیمایشی، از نظر زمان، مقطعی و از نظر نوع، کاربردی است. مطالعه حاضر با استفاده از پرسشنامه‌ای متشکل از سرمایه اجتماعی (که برخی از سؤالات و گویه‌های آن برگرفته از طرح سنجش سرمایه اجتماعی کشور (۱۳۹۴) است که توسط مرکز ملی رصد اجتماعی انجام گرفته است) و پرسشنامه شادی آکسفورد انجام شده است. مقیاس به کار رفته برای هر دو پرسشنامه یادشده طیف پنج گزینه‌ای لیکرت است که به صورت خیلی زیاد = نمره (۵) زیاد = نمره (۴) متوسط = نمره (۳) کم = نمره (۲) و خیلی کم نمره (۱) ارزش‌گذاری شدند. روش نمونه‌گیری تحقیق حاضر خوشه‌ای چند مرحله است. ابتدا شهر به چند منطقه جغرافیایی (شمال، جنوب، غرب و شرق شهر) تقسیم شد سپس به شکل تصادفی از هر منطقه چند محله انتخاب شد و در مرحله آخر نمونه‌های مورد نیاز به شکل تصادفی مورد پرسش قرار گرفتند.

برای اعتبار و روایی پرسشنامه روش‌های متنوعی وجود دارد. بر اساس ملاک روایی محتوایی، پرسشنامه‌ها در اختیار برخی صاحب‌نظران جامعه‌شناسی قرار گرفتند و برخی سؤالات مورد تعدیل قرار گرفتند. همچنین برای تعیین روایی سازه از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. برای پایایی پرسشنامه‌ها و همبستگی درونی داده‌های آن از نرم‌افزار SPSS و روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. جدول ۲ نشان‌دهنده پایایی مؤلفه‌های پرسشنامه پژوهش است. نتایج در دو بخش مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. در بخش اول یافته‌های توصیفی و در بخش دوم به بررسی فرضیات با توجه به آزمون‌های آماری از قبیل آزمون T تک نمونه، F و رگرسیون و معادله ساختاری (نرم‌افزار لیزرل) پرداخته شده است.

جدول ۲- پایایی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	آلفای کرونباخ
اعتماد عمومی	۰/۸۱
ویژگی‌های اخلاقی	۰/۸۲
احساس امنیت	۰/۸۹
رضایت از زندگی	۰/۸۴
بده بستان اجتماعی تعلق و عرق ملی	۰/۹۳
مشارکت اجتماعی	۰/۸۹
عام‌گرایی اجتماعی	۰/۸۹
نشاط اجتماعی	۰/۹۲

### تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها

سرمایه اجتماعی: در این تحقیق سرمایه اجتماعی در درجه اول با مرکزیت روابط اجتماعی و کم و کیف آن تعریف می‌شود. در نوشته‌های مربوط به سرمایه اجتماعی، اصولاً به دو عنصر اعتماد و رابطه اجتماعی به‌عنوان دو عنصر اصلی سرمایه اجتماعی اشاره شده است.

منظور از اعتماد، اتکا به دیگری، اعم از کنشگر فردی یا جمعی، از حیث خیر در نیت (توجه به منافع دیگران و مراعات آن) درستی در گفتار (اطلاعات صحیح) و راستی در کردار (عمل صحیح/ کارا) است. در این تعریف، سه عنصر اصلی وجود دارد که می‌توانند به‌صورت هم‌زمان یا جداگانه مطرح شوند: صداقت، کارایی و دگرخواهی. عنصر دوم سرمایه اجتماعی، رابطه اجتماعی است؛ چراکه نظام اجتماعی به‌مثابه شبکه تعاملی کنشگران فردی و جمعی، تعریف شده است که چهار عنصر مفهومی: تعامل اجتماعی، انتظارات متقابل، تعهدات متقابل و ضمانت اجرا را در خود دارد. در حقیقت، وجود و تداوم تعامل اجتماعی، همراه و منوط به سه عنصر دیگر است (Chalabi, 2014). در مجموع، متغیر سرمایه اجتماعی با ۸ مؤلفه، اعتماد (۲ گویه)، ارزش‌ها و

ویژگی‌های اخلاقی (۱۳ گویه)، عام‌گرایی اجتماعی شامل شعاع اعتماد و تعاملات نزدیک و دور با اعضای خانواده تا غریبه‌ها (۱۴ گویه)، مشارکت اجتماعی (۸ گویه)، بده‌بستان اجتماعی (۸ گویه)، تعلق و عرق‌ملی (۲ گویه)، رضایت از زندگی (۴ گویه) و احساس امنیت (۴ گویه) سنجیده شده است.

نشاط اجتماعی: از نشاط تعاریف متعددی وجود دارد. یکی از جامع‌ترین تعاریف مربوط به وینهون<sup>۱</sup> است. به عقیده وی شادمانی به درجه یا میزانی اطلاق می‌شود که شخص درباره مطلوبیت کل زندگی خود قضاوت می‌کند که چه میزان زندگی خود را دوست دارد (Abadi, 2004, Quoted from Anbari & Haghi, 2014: 5). همچنین می‌توان در یک نگاه، نشاط را ارزیابی افراد از کلیت زندگی خود و بخش‌های مختلف آن نظیر رضایت از زندگی، بروز عواطف مثبت و خوشایند و ظهور علائق مثبت در افراد تلقی کرد (Rabani & et al, 2006: 48). در این تحقیق نشاط اجتماعی با ۶ مؤلفه اصلی متشکل از رضایت از زندگی (۸ گویه)، آراستگی ظاهری (۹ گویه)، تعامل اجتماعی (۵ گویه)، کارایی فردی (۸ گویه)، کمک به دیگران (۷ گویه) و مقبولیت اجتماعی (۶ گویه) سنجیده شده است.

جدول ۳- تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

متغیرها	مؤلفه ها	سؤالات
سرمایه اجتماعی	اعتماد عمومی	به مردم تا چه اندازه اعتماد دارید/ سپردن مراقبت از فرزندان به همسایگان خود
	ارزش‌ها و ویژگی‌های اخلاقی	میزان دروغ‌گویی/ میزان گذشت/وقت‌شناسی/ قانون‌گریزی/ حرص/ وجدان کاری/ناامیدی/انصاف/وفای به عهد/خودخواهی و حسادت/ احترام به دیگران/فریب و تقلب /رعایت حقوق دیگران
	عام‌گرایی اجتماعی	احساس مسئولیت در مقابل اعضای خانواده/ احساس مسئولیت در مقابل همسایه‌ها و آشناها/ احساس مسئولیت در مقابل غریبه‌ها/ صداقت داشتن در قبال اعضای خانواده/ صداقت داشتن در قبال همسایه‌ها و آشناها/ صداقت داشتن در قبال غریبه‌ها/ اعتماد داشتن به اعضای خانواده/ اعتماد داشتن به همسایه‌ها و آشناها/ اعتماد داشتن به غریبه‌ها/ تمایل به همکاری با اعضای خانواده/ تمایل به همکاری با همسایه‌ها و آشناها/ تمایل به همکاری با غریبه‌ها/ رعایت حق و حقوق دیگران/ گذشت و مدارا داشتن در قبال دیگران/ خیرخواهی برای آشنایان
	مشارکت اجتماعی	میزان مشارکت در انجمن‌های خیریه/ میزان مشارکت در صندوق‌های دوستی یا خانوادگی/ میزان مشارکت در فعالیتهای ورزشی/ میزان مشارکت در فعالیتهای سیاسی سطح شهر/ میزان مشارکت با سازمان‌های سطح شهر/ میزان مشارکت در کانون بسیج/ میزان مشارکت در هیات مذهبی
	بده بستان اجتماعی	پول قرض گرفتن از دیگران / استفاده از امکانات تفریحی / کمک در مورد تصمیمات سیاسی / کمک و مشورت در مواقع و روزهای سخت متلاً زمان بیماری/ حاضر به ضامن شدن برای گرفتن وام/ امانت‌داری برای اشیاء گران‌بها و ارزشمند/ مشورت دادن در موضوعات و مسائل خانوادگی
	تعلق و عرق ملی	افتخار به ایرانی بودن خود/ تمایل به مهاجرت به خارج کشور

احساس امنیت/ تجربه ناامنی/ امنیت جانی/ امنیت مالی	احساس امنیت	
به زندگی عشق می‌ورزم / در کل از زندگی راضی هستم/ از آنچه در حال حاضر هستم، خوشحالم/ دنیا را مکان خوبی برای زندگی کردن می‌دانم/ زندگی سرشار از پاداش است/ آینده من سرشار از امید و آرزو است/ در اکثر اوقات شاد و خوشحال هستم/ در انجام دادن امور روزمره احساس شادی می‌کنم	رضایت از زندگی	نشاط اجتماعی
دوست دارم در اکثر اوقات لباس روشن و شاد بپوشم/ فرد شوخ‌طبعی هستم/ دوست دارم همیشه جوک و لطیفه‌ها را بشنوم یا برای دیگران تعریف کنم/ دوست دارم در مراسم‌ها و برنامه‌های شاد شرکت کنم/ دوست دارم بیشتر اوقات با دیگران باشم/ همیشه یک اثر نشاط‌آفرین روی دیگران دارم/ با ظاهری آراسته در جامعه حضور پیدا می‌کنم/ از نگاه کردن به فیلم‌های کمدی خنده‌دار لذت می‌برم/ همیشه ارتباط خوبی با دیگران دارم.	آراستگی ظاهری	
از خندیدن دیگران احساس تنفر به من دست می‌دهد / دوست دارم تنهایی به مسافرت بروم/ زندگی من پر از مسائل یکنواخت و خسته‌کننده است/ کینه دیگران را به دل می‌گیرم/ در بیشتر اوقات دل‌تنگ و بی‌حوصله هستم.	تعامل اجتماعی	
احساس می‌کنم توانایی انجام دادن هر کاری را دارم/ می‌توانم هر نوع تصمیمی را به راحتی بگیرم/ تمام ابعاد زندگی تحت کنترل من قرار دارد/ احساس می‌کنم بیش از حد انرژی دارم/ احساس می‌کنم از نظر دیگران یک فرد فوق‌العاده جذاب هستم/ در انجام دادن امور زندگی به توانایی خود اعتماد دارم/ با مشکلات زندگی به راحتی کنار می‌آیم / زندگی یا برد است یا باخت (که یک کسی برنده می‌شود و دیگری بازنده می‌شود).	کارایی فردی	
اطرافیانم به من خیلی احترام می‌گذارند/ دیگران برای مشورت با من ارزش زیادی قائل هستند/ به نظرم خودم تأثیر مثبتی بر روی دیگران دارم/ من همیشه یک اثر خوبی روی رویدادها دارم/ من همیشه ارتباط خوبی با سایرین دارم/ همیشه یک اثر نشاط‌آفرین روی سایرین می‌گذارم.	مقبولیت اجتماعی	



## یافته‌ها

### الف) نتایج توصیفی

در این پژوهش نتایج توصیفی داده‌ها شامل تجزیه و تحلیل مشخصات جمعیت شناختی نمونه و ضریب KMO (شاخص کفایت نمونه‌گیری) است. با بررسی داده‌های مربوط به جنسیت مشخص می‌شود در بین نمونه انتخابی ۲۰۹ نفر مرد (۵۲/۳ درصد از نمونه انتخابی) و ۱۹۱ نفر زن (۴۷/۸ درصد از نمونه انتخابی) هستند. همچنین در بین نمونه انتخابی ۱۱۴ نفر بین ۱۸ تا ۲۲ سال، معادل ۲۸/۶ درصد هستند، ۱۵۳ نفر بین ۲۳ تا ۲۷ سال، معادل ۳۸/۳ درصد و ۱۳۳ نفر بیش از ۲۷ سال، معادل ۳۳/۳ درصد حجم نمونه انتخابی هستند. در بین نمونه انتخابی ۲۰۲ نفر متأهل (۵۰/۵ درصد) و ۱۹۸ نفر مجرد (۴۹/۵ درصد) هستند. همچنین در بین نمونه انتخابی ۳۵ نفر کمتر از دیپلم، معادل ۸/۸ درصد هستند، ۱۴۶ نفر دیپلم، معادل ۳۶/۵ درصد حجم نمونه، ۱۰۷ نفر کاردانی، معادل ۲۶/۸ درصد، ۷۲ نفر لیسانس، معادل ۱۸/۰ درصد و ۴۰ نفر فوق‌لیسانس و بالاتر، معادل ۱۰ درصد هستند. همچنین ۱۷۱ نفر بیکار، معادل ۴۲/۸ درصد هستند، ۷۸ نفر کارمند دولت، معادل ۱۹/۵ درصد، ۱۱۱ نفر شغل آزاد، معادل ۲۷/۸ درصد، ۴۰ نفر سایر مشاغل، معادل ۱۰/۰ درصد حجم نمونه انتخابی هستند. در خصوص ضریب KMO نیز باید گفت که ارزش عددی KMO بالاتر از ۷۰ درصد بوده که نشان از مطلوب بودن ضریب استفاده از تحلیل عاملی دارد. همچنین در قالب جدول ۴ میانگین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی نشان داده شده است.

جدول ۴- میانگین و انحراف معیار متغیرهای اصلی تحقیق

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	آماره T	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی	۳/۰۹	۰/۴۰۰	۲۸/۵۱	۰/۰۰۰
نشاط اجتماعی	۳/۶۸	۰/۴۷	۴/۶۰۰	۰/۰۰۰

با توجه به سطح معناداری به دست آمده (۰,۰۰۰) که از سطح خطای ۰,۰۵ کمتر است در نتیجه می‌توان نتیجه گرفت که میانگین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی با سطح متوسط ۳، تفاوت معناداری دارد؛ یعنی بالاتر از سطح متوسط است

### تحلیل عاملی

پس از جمع‌آوری اطلاعات به منظور مشخص کردن این که شاخص‌های اندازه‌گیری (متغیرهای مشاهده) تا چه اندازه‌ای برای سنجش متغیرهای پنهان قابل قبول هستند، لازم است ابتدا کلیه متغیرهای مشاهده که مربوط به متغیرهای پنهان هستند به طور مجزا مورد آزمون قرار گیرند. شاخص‌های کلی برازش، برای الگوهای اندازه‌گیری (تحلیل عاملی تأییدی) با استفاده از نرم‌افزار Lisrel مورد ارزیابی قرار گرفت که شاخص‌های برازش برای مدل‌های تحلیل عاملی تأییدی برای کلیه متغیرهای پنهان تحقیق در سطح مطلوبی قرار داشتند و حاکی از این بودند که شاخص‌های اندازه‌گیری (متغیرهای آشکار) به خوبی می‌توانند متغیرهای پنهان را اندازه‌گیری کنند. هم‌چنین نتایج تحلیل عاملی تأییدی (جداول ۵ و ۶) به همراه شاخص  $p$  برای آزمون قابل قبول بودن بار عاملی مربوط به هر سؤال، بررسی شد و بارهای عاملی همه سؤالات، بالاتر از ۵ درصد و مقدار  $p$  کمتر از ۵ درصد بودند، در نتیجه می‌توان گفت که سؤالات به خوبی متغیرهای مشاهده را می‌سنجند.

جدول ۵- نتایج تحلیل عاملی تأییدی متغیر سرمایه اجتماعی

P	بار عاملی	سؤال	مؤلفه	P	بار عاملی	سؤال	مؤلفه	
۰/۰۰۰	۰/۵۹	۳۹Q	مشارکت اجتماعی	۰/۰۰۰	۰/۳۳	۱Q	اعتماد عمومی	
	۰/۶۶	۴۰Q			۰/۴۱	۲Q		
	۰/۷۲	۴۱Q	تعلق و عرق ملی		۰/۵۲	۳Q	ارزش‌ها و ویژگی‌های اخلاقی	
	۰/۸۶	۴۲Q			۰/۴۷	۴Q		
	۰/۷۸	۴۳Q			۰/۵۴	۵Q		
	۰/۶۹	۴۴Q			۰/۳۱	۶Q		
	۰/۶۴	۴۵Q			۰/۲۹	۷Q		
	۰/۴۳	۴۶Q			۰/۶۲	۸Q		
	۰/۳۴	۴۷Q			۰/۴۸	۹Q		
	۰/۳۵	۴۸Q			۰/۳۹	۱۰Q		
	۰/۳۵	۴۹Q			۰/۶۱	۱۱Q		
	۰/۲۵	۵۰Q			۰/۷۶	۱۲Q		
	۰/۳۰	۵۱Q	۰/۸۱		۱۳Q			
	۰/۳۶	۵۲Q	۰/۶۳		۱۴Q			
	۰/۴۸	۵۳Q	۰/۴۳		۱۵Q			
	۰/۵۷	۵۴Q	۰/۸۰		۱۶Q	احساس امنیت		
	۰/۴۹	۵۵Q	۰/۲۵		۱۷Q			
	۰/۴۸	۵۶Q	۰/۷۱		۱۸Q			
					بده بستان اجتماعی	۰/۷۰	۱۹Q	رضایت از زندگی
						۰/۵۳	۲۰Q	
						۰/۶۵	۲۱Q	
						۰/۹۳	۲۲Q	
						۰/۸۹	۲۳Q	عام‌گرایی
						۰/۲۱	۲۴Q	

			۰/۷۱	۲۵Q	اجتماعی
			۰/۴۹	۲۶Q	
			۰/۳۶	۲۷Q	
			۰/۷۴	۲۸Q	
			۰/۵۸	۲۹Q	
			۰/۳۵	۳۰Q	
			۰/۵۴	۳۱Q	
			۰/۴۷	۳۲Q	
			۰/۳۳	۳۳Q	
			۰/۶۳	۳۴Q	
			۰/۴۱	۳۵Q	
			۰/۴۳	۳۹Q	
			۰/۴۶	۳۷Q	
			۰/۵۲	۳۸Q	

جدول ۶- نتایج تحلیل عاملی تأییدی متغیر نشاط اجتماعی

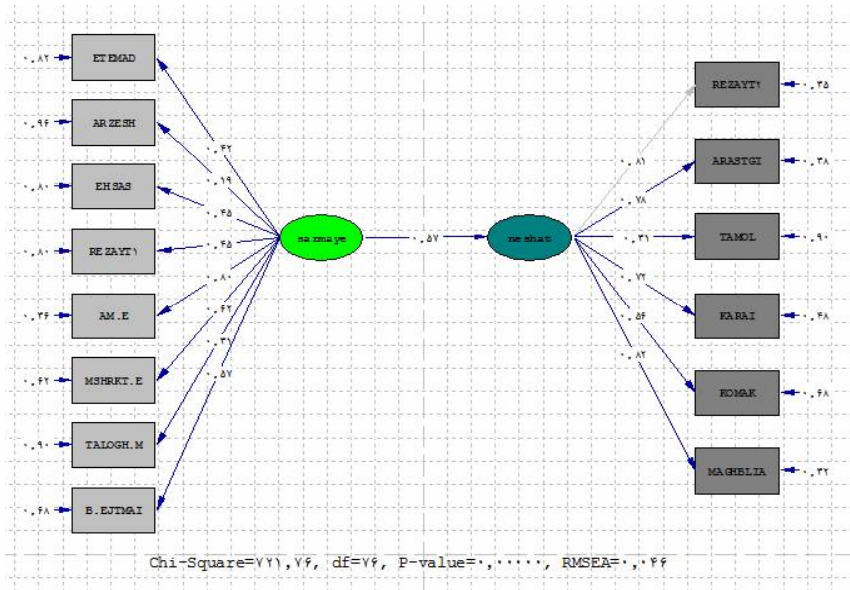
P	بار عاملی	سؤال	مؤلفه	P	بار عاملی	سؤال	مؤلفه
۰/۰۰۰	۰/۸۱	۸۷Q	کمک به دیگران	۰/۰۰۰	۰/۷۹	۵۷Q	رضایت از زندگی
	۰/۷۹	۸۸Q			۰/۸۸	۵۸Q	
	۰/۶۰	۸۹Q			۰/۹۵	۵۹Q	
	۰/۷۷	۹۰Q			۰/۷۸	۶۰Q	
	۰/۶۲	۹۱Q			۰/۶۱	۶۱Q	
	۰/۸۴	۹۲Q			۰/۷۶	۶۲Q	
	۰/۶۵	۹۳Q			۰/۷۵	۶۳Q	
	۰/۷۱	۹۴Q	۰/۷۹		۶۴Q		
	۰/۸۸	۹۵Q	۰/۵۳		۶۵Q	آراستگی	
	۰/۸۳	۹۶Q	۰/۵۵		۶۶Q	زندگی	

رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی ... ۶۱

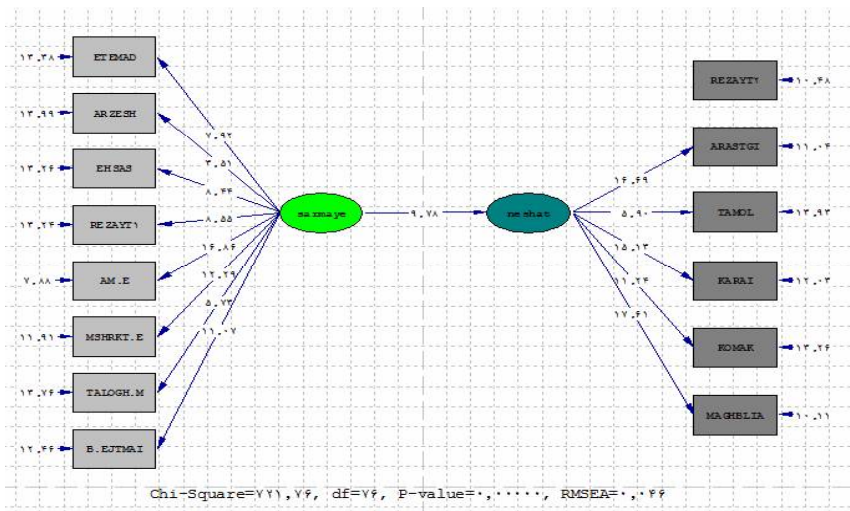
	۰/۷۰	۹۷Q		۰/۵۹	۶۷Q	
	۰/۷۵	۹۸Q		۰/۷۷	۶۸Q	
	۰/۷۹	۹۹Q		۰/۶۷	۶۹Q	
				۰/۸۳	۷۰Q	
				۰/۷۰	۷۱Q	
				۰/۷۰	۷۲Q	
				۰/۶۸	۷۳Q	
				۰/۳۶	۷۴Q	تعامل اجتماعی
				۰/۳۲	۷۵Q	
				۰/۵۳	۷۶Q	
				۰/۵۹	۷۷Q	
				۰/۵۸	۷۸Q	
				۰/۶۸	۷۹Q	کارایی فردی
				۰/۷۴	۸۰Q	
				۰/۷۰	۸۱Q	
				۰/۸۳	۸۲Q	
				۰/۶۳	۸۳Q	
				۰/۷۸	۸۴Q	
				۰/۷۹	۸۵Q	
				۰/۲۳	۸۶Q	

### آزمون فرضیه‌ها

پس از بررسی و تأیید الگو، برای آزمون معناداری فرضیه‌ها از مدل معادلات ساختاری استفاده می‌گردد. بر اساس سطح معناداری ۰/۰۵ مقدار بحرانی باید بیشتر از ۱/۹۶ باشد، مقدار پارامتر کمتر از این در الگو مهم شمرده نمی‌شود.



شکل ۱- مدل معادلات ساختاری (ضرایب استاندارد)



شکل ۲- مدل معادلات ساختاری (ضرایب معناداری)

برای برازش مدل بالا از نرم افزار LISREL استفاده شده است که شاخص های کلی آن نشان از برازش خوب مدل پژوهش است. با در نظر گرفتن نتایج تجزیه و تحلیل مدل به بررسی فرضیه ها پرداخته شده است که نتایج آن در جدول شماره ۷ ارائه شده است.

جدول ۷- ضریب رگرسیون مربوط به فرضیه

نتیجه	مقدار بحرانی	ضریب رگرسیونی	فرضیه
تأیید	۹/۷۸	۰/۵۷	سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معنی داری بر نشاط اجتماعی دارد.

با توجه به جدول ۷ و آزمون فرضیه اصلی پژوهش، مشاهده می شود که فرضیه اصلی پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می گردد. در توضیح آزمون فرضیه اصلی باید گفت با توجه به مقدار بحرانی که برای این فرضیه دارای مقدار بیش از ۱/۹۶ است در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرضیه اصلی پژوهش تأیید می گردد و می توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معنی داری بر نشاط اجتماعی دارد.

### سایر یافته های پژوهش

به منظور بررسی نقش متغیرهای جمعیت شناختی بر متغیر نشاط اجتماعی (متغیر وابسته تحقیق) از آزمون های پارامتری T دو نمونه مستقل و همچنین آزمون آنوا استفاده شده است.

نتایج نشان داد زنان نسبت به مردان نشاط اجتماعی بالاتری را درک کرده اند. همچنین نتایج نشان داد مجردها نسبت به متأهلین نشاط اجتماعی بالاتری را درک کرده اند.

جدول ۸- نقش جنسیت و وضع تأهل بر نشاط اجتماعی

نشاط اجتماعی		متغیر		
مقدار Sig.	آماره T	مؤلفه		
۰/۰۰۶	۲/۷۶	۳/۷۵	زن	جنسیت
		۳/۶۲	مرد	
۰/۰۰۶	۲/۷۸	۳/۷۵	مجرد	وضع تأهل
		۳/۶۱	متأهل	

جدول ۹- نقش سن بر نشاط اجتماعی

	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربع	آماره F	Sig.
بین گروهی	۶/۷۸۵	۱۲	۰/۵۶۵	۲/۵۷۹	۰/۰۰۳
درون گروهی	۸۴/۸۳۲	۳۸۷	۰/۲۱۹		
کل	۹۱/۶۱۷	۳۹۹			

جدول ۱۰- نقش مقایسه گروه سنی در نشاط اجتماعی

سن (I)	سن (J)	اختلاف میانگین	خطای استاندارد	sig	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					کران پایین	کران بالا
۱۸ تا ۲۲ سال	۲۳ تا ۲۷ سال	۰۸۵۰۱.	۰۵۸۱۶.	۳۱۱.	۰۵۱۸-	۲۲۱۸.
	۲۷ سال به بالا	*۱۴۷۵۹-	۰۶۰۰۰.	۰۳۸.	۲۸۸۷-	۰۰۶۴-
۲۳ تا ۲۷ سال	۱۸ تا ۲۲ سال	۰۸۵۰۱-	۰۵۸۱۶.	۳۱۱.	۲۲۱۸-	۰۵۱۸.
	۲۷ سال به بالا	*۲۳۲۶۰-	۰۵۵۷۳.	۰۰۰.	۳۶۳۷-	۱۰۱۵-
۲۷ سال به بالا	۱۸ تا ۲۲ سال	*۱۴۷۵۹.	۰۶۰۰۰.	۰۳۸.	۰۰۶۴.	۲۸۸۷.
	۲۳ تا ۲۷ سال	*۲۳۲۶۰.	۰۵۵۷۳.	۰۰۰.	۱۰۱۵.	۳۶۳۷.

نتایج جدول (۹ و ۱۰) نشان داد افراد با گروه سنی بالاتر از ۲۷ سال نسبت به افراد با گروه سنی ۱۸ تا ۲۲ سال و همچنین ۲۳ تا ۲۷ سال نشاط اجتماعی بالاتری را



رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی ... ۶۵

درک کرده‌اند ولی بین گروه‌های سنی ۱۸ تا ۲۲ سال و ۲۳ تا ۲۷ سال در درک نشاط اجتماعی تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۱۱- نقش مقایسه شغل در نشاط اجتماعی

شغل (I)	شغل (J)	اختلاف میانگین	خطای استاندارد	Sig.	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					کران پایین	کران پایین
بیکار	دولتی	۰۹۰۶۵-	۰۶۵۰۹.	۵۰۵.	۲۵۸۶-	۰۷۷۳.
	آزاد	۰۳۱۵۸.	۰۵۸۰۷.	۹۴۸.	۱۱۸۲-	۱۸۱۴.
	سایر	۱۵۸۸۸.	۰۸۳۶۷.	۲۳۰.	۰۵۷۰-	۳۷۴۸.
دولتی	بیکار	۰۹۰۶۵.	۰۶۵۰۹.	۵۰۵.	۰۷۷۳-	۲۵۸۶.
	آزاد	۱۲۲۲۲.	۰۷۰۳۹.	۳۰۶.	۰۵۹۴-	۳۰۳۸.
	سایر	*۲۴۹۵۲.	۰۹۲۶۵.	۰۳۷.	۰۱۰۵.	۴۸۸۶.
آزاد	بیکار	۰۳۱۵۸-	۰۵۸۰۷.	۹۴۸.	۱۸۱۴-	۱۱۸۲.
	دولتی	۱۲۲۲۲-	۰۷۰۳۹.	۳۰۶.	۳۰۳۸-	۰۵۹۴.
	سایر	۱۲۷۳۰.	۰۸۷۸۶.	۴۷۰.	۰۹۹۴-	۳۵۴۰.
سایر	بیکار	۱۵۸۸۸-	۰۸۳۶۷.	۲۳۰.	۳۷۴۸-	۰۵۷۰.
	دولتی	*۲۴۹۵۲-	۰۹۲۶۵.	۰۳۷.	۴۸۸۶-	۰۱۰۵-
	آزاد	۱۲۷۳۰-	۰۸۷۸۶.	۴۷۰.	۳۵۴۰-	۰۹۹۴.

نتیجه جداول (۱۰ و ۱۱) نشان داد افراد با شغل کارمندی، نسبت به افراد با سایر مشاغل نشاط اجتماعی بالاتری را درک کرده‌اند.

جدول ۱۲- نقش تحصیلات بر نشاط اجتماعی

	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربع	F آماره	Sig.
بین گروهی	۱/۳۱۳	۴	۰/۳۲۸	۱/۴۳۶	۰/۲۲۱
درون گروهی	۹۰/۳۰۴	۳۹۵	۰/۲۲۹		
ه	ه	ه			

نتایج جدول ۱۲ نشان می‌دهد که نشاط اجتماعی در بین افراد با تحصیلات مختلف، تفاوتی وجود ندارد. یعنی نمی‌توان گفت تحصیلات بالاتر به نشاط بیشتری منجر می‌شود. بر طبق نتایج این جدول می‌توان استنباط کرد آنجایی که در شرایط فعلی جامعه ما میزان افراد دارای تحصیلات عالی‌تر اما بیکار نسبتاً زیاد است همین می‌تواند باعث عدم نشاط بیشتر برای افراد تحصیل‌کرده در مقایسه با افراد دارای تحصیلات کمتر باشد.

### بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی در گروه سنی جوانان ۱۸-۳۰ سال بود. همان‌طور که نتایج تحقیق نشان داد، فرضیه اصلی تحقیق، یعنی رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی تایید شد و میزان آن ۵۷٪ به دست آمد. نتیجه تحقیق حاضر با مطالعاتی مثل ذهبی (۱۳۹۴)، سلامتی و ابراهیم پور (۱۳۹۵)، امیر مظاهری و فخاریان (۱۳۹۵)، نصرتی نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، میلر و بویس (۲۰۰۸)، بارتولینی و همکاران (۲۰۰۸) و لئونگ (۲۰۱۰) که مؤید ارتباط بین سرمایه اجتماعی و احساس شادکامی و سلامت جسمی هستند همسو است.

فرضیه اول یعنی اعتماد اجتماعی و نشاط اجتماعی، تأیید شد. نتیجه این فرضیه با تحقیقات هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳)؛ زیبایی (۱۳۹۱)؛ خادمیان و فرجی (۱۳۹۱)؛ اکبرزاده (۱۳۹۰) و امیر مظاهری و فخاریان (۱۳۹۵) همسو است. همان‌طور که صاحب‌نظران سرمایه اجتماعی خاطر نشان کرده‌اند اعتماد بستری مهم در پذیرش و اعتماد کردن به دیگران است. از نظر گیدنز اعتماد اضطراب را کاهش داده و نوعی احساس تداوم و نظم در رویدادها یا امنیت وجودی را در فرد به وجود می‌آورد. به اعتقاد او اعتماد نه کیفیتی کلی و وجهی از همبستگی اجتماعی بلکه شیوه ضروری و اجتناب‌ناپذیر حیات اجتماعی به شمار می‌رود.

رابطه فرضیه دوم، یعنی بین سرمایه اجتماعی (عام‌گرایی اجتماعی) و نشاط اجتماعی نیز تایید شد. مؤلفه عام‌گرایی، دلالت بر شعاع اعتماد و تعاملات نزدیک و دور به نزدیکان تا غریبه‌ها است. این نتیجه با مطالعاتی نظیر دولان<sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۰۸)، امیر مظاهری و فخاریان (۱۳۹۵) و زیبایی (۱۳۹۱) همسو است. کلمن معتقد بود هر رابطه مبتنی بر اعتماد، حداقل دو جزء اعتماد کننده و اعتماد شونده دارد. این کنشگران هدفمند بوده و به دنبال ارضای نیازهای خود هستند. بنابراین در یک رابطه مبتنی بر اعتماد، می‌توان شاهد نوعی احساس آرامش خاطر و آرامش در طرفین بود که همین مؤید شادکامی و رضایت از تعاملات در زندگی روزانه است (Coleman, 1998).

رابطه مشارکت و نشاط اجتماعی نیز تایید شد. بدین‌صورت مشارکت بیشتر جوانان در امور مختلف به احساس شادی و نشاط بیشتری می‌انجامد. دورکیم به نقش روابط اجتماعی در ارتقاء احساس سلامتی، شادکامی و رضایت از زندگی اشاره می‌کند. به نظر او فعالیت‌های گروهی علاوه برداشتن منفعت برای جامعه به دلیل کنترل فردگرایی و آنومی، منبع رضایت خاطر فردی نیز هستند. بنا بر دیدگاه بوردیو افراد عضویت در گروه از پشتیبانی جمعی و اعتبار برخوردار می‌شوند. در واقع، هرچه افراد روابط اجتماعی خوبی با دیگران داشته باشند به همان نسبت از حمایت و پشتیبانی جمعی بیشتری برخوردار می‌شوند. نتیجه این فرضیه با تحقیقات خوشفر (۱۳۹۲)؛ گلابی (۱۳۹۴)؛ اکبرپور بنی و همکاران (۱۳۹۰)؛ الیاسی (۱۳۸۵) و هالر و هادلر (۲۰۰۶) همسو هست.

نتیجه فرضیه رضایت از زندگی و نشاط اجتماعی نیز با تحقیقات کیا و امیری (۱۳۹۲)؛ آرگایل (۲۰۰۱)؛ جانسون که رضایت از زندگی را به‌عنوان یکی از متغیرهای اثرگذار بر نشاط اجتماعی عنوان کرده‌اند همسو است. مطابق نظر پارسونز، یک نظام اجتماعی از مجموعه‌ای از کنشگران فردی ساخته می‌شود که در موقعیتی که دست‌کم

---

1. Dolan

جنبه‌ای فیزیکی یا محیطی دارد، با یکدیگر کنش متقابل دارند. این کنشگران برحسب گرایش به ارضای حد مطلوب، برانگیخته می‌شوند. از نظر پارسونز اگر اهداف مردم در جامعه توسط نهادهای اجتماعی تحقق یابد مردم در جهت تحقق اهداف فردی و اجتماعی، اعتماد خود را در نهادهای اجتماعی سرمایه‌گذاری می‌کنند.

رابطه بین احساس امنیت اجتماعی و نشاط اجتماعی نیز تأیید شد. نتیجه این فرضیه با تحقیقات هزارجریبی و آستین افشان (۱۳۸۸) و چلبی و موسوی (۱۳۸۷) هم‌راستا است. در این رابطه باید عنوان کرد احساس امنیت از اساسی‌ترین نیازهای بشر است و در صورتی که این احساس شکل نگیرد افراد دچار ترس و دلهره و به‌زعم گیدنز دچار نوعی ناامنی هستی‌شناختی می‌شوند. پس چنانچه افراد احساس امنیت در تمام وجوه آن داشته باشند، همین بستری برای شکل‌گیری آرامش و احساس خاطر و نشاط می‌شود.

از دیگر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در این تحقیق، بده بستان اجتماعی بانشاط اجتماعی بود. در واقع، بده و بستان در کلافی از اعتماد اجتماعی و روابط اجتماعی قرار دارد. کلمن نیز به چنین رابطه‌ای اشاره کرده است؛ به نظر وی افراد برای این به کنش اجتماعی می‌پردازند که نیازهای خود را رفع کنند و رفع نیازها تنها از طریق بده و بستان‌های اجتماعی امکان‌پذیر است (کلمن، ۱۳۷۷). افرادی مانند هالر و هادلر<sup>۱</sup> (۲۰۰۶) نیز روابط اجتماعی که حاصل نوعی بده و بستان اجتماعی است را از منابع اصلی شادی و نشاط می‌دانند.

رابطه بین تعلق و عرق ملی نیز تأیید شد. وقتی افراد به میهن خود نوعی احساس عمیق داشته باشند و نوعی احساس رضایت از زندگی در آن‌ها شکل بگیرد، چنین وضعیتی به نشاط افراد منجر می‌شود. ماریسون<sup>۲</sup> و همکاران (۲۰۱۱) نیز در تحقیق خود نتیجه می‌گیرند که چنانچه افراد نسبت به کشور خود درگذشته، حال و آینده نوعی

---

1. Haller & Hadler  
2. Morrison

اطمینان خاطر داشته باشند؛ این آسودگی خاطر به نشاط بیشتر می‌انجامد. همچنین نتیجه این فرضیه با تحقیق، ها و سونگ<sup>۱</sup> (۲۰۱۴) نیز که در تحقیق خود نتیجه گرفته بودند غرور ملی بانشاط اجتماعی رابطه مثبت و معناداری دارد همسو است.

از دیگر نتایج این تحقیق می‌توان به تفاوت معنادار جنسیت بر نشاط اجتماعی اشاره کرد. زنان نسبت به مردان از نشاط اجتماعی بیشتری برخوردارند. همچنین مجردها نسبت به متأهل‌ها نشاط اجتماعی بیشتری را تجربه کرده‌اند. این نتیجه با تحقیق نصرتی نژاد همسو است. در بین گروه‌های سنی نیز گروه سنی بالاتر از ۲۷ سال نسبت به سایر گروه‌های سنی از نشاط بیشتری برخوردارند. در مورد وضعیت کار نیز، افراد دارای شغل کارمندی از نشاط بیشتری برخوردارند و درنهایت بین وضعیت سواد و تحصیلات و نشاط رابطه معناداری مشاهده نشد؛ یعنی سطح تحصیلات بر نشاط اجتماعی مؤثر نبود. نصرتی نژاد و همکاران (۱۳۹۳) نیز در تحقیق خود به عدم رابطه تحصیلات و نشاط اشاره کرده‌اند.

### راهکارها و پیشنهادها

با توجه به نتایج فرضیات، می‌توان در سطوح خرد، میانه و کلان، پیشنهادهای زیر را عنوان نمود:

- با مشخص شدن تأثیر مستقیم سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی، لازم است در سطح خرد، سازمان‌ها و متولیان شهرستان زمینه و بستر حضور جوانان در فعالیت‌های اجتماعی مختلف را فراهم نمایند. بنابراین با توجه به تایید رابطه مشارکت اجتماعی و نشاط اجتماعی، باید در سطح شهرستان از توانمندی‌های جوانان استفاده شود و زمینه به‌کارگیری آن‌ها در فعالیت‌های مختلف فراهم شود.

- یکی از پیشنهادهای دیگر، این است که با توجه به کمبود شدید فضای سبز در سطح شهرستان، مسئولان و بخصوص شهرداری باید فضای سبز ایجاد کند، این کار سبب نشاط و سرزندگی جوانان خواهد شد. این کار موجب تشکیل گروه‌های دوستی و تعاملات جوانان می‌شود.
- در سطح میانه نیز، استان باید نسبت به جوانان اهتمام بیشتری داشته باشد، فراخوان به‌کارگیری جوانان در مشاغل گوناگون به‌جای افراد غیربومی هم باعث ایجاد شغل می‌شود و هم زمینه تعاملات جوانان با سایرین و تشکیل خانواده را فراهم می‌نماید.
- در سطح کلان نیز باید جوانان با توجه ویژه در اولویت قرار گیرند. سنجش سرمایه اجتماعی جوانان سطح کشور برای اطلاع از نقاط مختلف کشور نیز می‌تواند مفید باشد.

## منابع

- کیا، علی‌اصغر؛ امیر، رقیه. (۱۳۹۲). بررسی میزان نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین شهروندان شهر اهواز، *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، شماره ۱۵.
- امیر مظاهری، امیرمسعود؛ فخاریان، منا. (۱۳۹۵). نقش سرمایه اجتماعی در شادی جوانان، *مطالعات جامعه‌شناسی*، سال نهم، شماره ۳۳.
- ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۳). *توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران*، تهران، نشر نی.
- تونکیس، فران. (۱۳۹۲). *اعتماد و سرمایه اجتماعی*، ترجمه: محمدتقی دلفروز، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- چلبی، مسعود. (۱۳۹۳). *تحلیل نظری و تطبیقی در جامعه‌شناسی*، نشر نی.
- دهقانی، حمید؛ اکبرزاده، فاطمه؛ خوش‌فر، غلامرضا؛ ربانی، رسول. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر سرمایه اقتصادی بر شادی جوانان، *مجله راهبرد فرهنگ*، شماره ۱۲ و ۱۳.
- رضائیان، علی. (۱۳۷۹). *مدیریت رفتار سازمانی*، تهران، سمت.

## رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی ... ۷۱

- ربانی، رسول، ربانی، علی، گنجی، محمد، عابدی، محمدرضا. (۱۳۸۶). فرهنگ شادی: رویکرد نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان خانوارهای شهر اصفهان، *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، سال سوم، شماره ۸.

- *سنجش سرمایه اجتماعی کشور*. (۱۳۹۴). استان ایلام، گزارش تفصیلی.

- شارع پور، محمود. (۱۳۸۳). *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، گروه مؤلفان، انتشارات دانشگاه پیام نور.

- فیلد، جان. (۱۳۸۸). *سرمایه اجتماعی*، ترجمه: غلامرضا غفاری و حسین رضائی، تهران: انتشارات کویر.

- کلمن، جیمز. (۱۳۷۷). *بنیاد نظریه‌های اجتماعی*، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.

- عنبری، موسی، حقی، سمیه. (۱۳۹۳). بررسی عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی زنان، *جامعه‌شناسی کاربردی*، شماره ۵۳.

- نصرتی نژاد، فرهاد، سخایی، ایوب، شریفی، حجت. (۱۳۹۳). مطالعه رابطه بین سرمایه اجتماعی جوانان و میزان شادکامی آنان، *فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی*، دوره چهارم، شماره ۲.

- Bartolini, Stefano, Francesco Sarracino. (2014). "*Happy for how long? How social capital and economic growth relate to happiness over time.*" *Ecological economics* pp: 242-256.
- Bruni, Luigino, and Luca Stanca. (2008). "Watching alone: relational goods, television and happiness." *Journal of Economic Behavior & Organization* 65, no. 3: 506-528.
- Becchetti, Leonardo, Alessandra Pelloni, and Fiammetta Rossetti., (2008). "*Relational goods, sociability, and happiness.*" *Kyklos* 61, no. 3: 343-363.
- Dunn, Elizabeth W., Lara B. Aknin, and Michael I. Norton., (2014)., "*Prosocial spending and happiness: Using money to benefit others pays off.*" *Current Directions in Psychological Science* 23, no: 41-47.
- Dolan, P. & Peasgood, T., & White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*, 29, 94-122.
- Jugureanu, Alexandra., (2016). "A Short Introduction to Happiness in Social Sciences." *Belvedere Meridionale* 28, no. 1: 55-71.

- Gundelach & kreiner,s. (2004). happiness and life satisfaction in advanced European countries. *cross-cultural research*. Vol.37 N4,359-386.
- Easterlin, Richard,. (2013). *Happiness and Economic Growth: The Evidence*, Economic Inquiry, NO,51: 1-15
- Helliwell, John F., and Robert D. Putnam., (2004). "*The social context of well-being*." Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences 359, no. 1449: 1435.
- Ha, Shang E., and Seung-Jin Jang., (2015). "*National identity, national pride, and happiness: The case of South Korea*." Social Indicators Research 121, no. 2: 471-482.
- Haller,M. & Hadler,M. (2006). "*How social relations and structures can produce happiness and unhappiness*". An international comparative analysis. Social Indicators Research, 75:169-216.
- Lambert, E, (2017) "Everybody Wants to Belong: Comparing the Relative Impact of Social Capital on Happiness at an International Level" *Lawrence University Honors Projects*. 108.
- Morrison, M., Tay, L., & Diener, E. (2011). Subjective well-being and national satisfaction: Findings from a worldwide survey. *Psychological Science*, 22, 166-171.
- Ostrom, El. and T.K. Ahn, (2003). *Foundations of Social Capital*. [http://era-mx.org/biblio/Ostrom\\_and\\_Ahn\\_2003.pdf](http://era-mx.org/biblio/Ostrom_and_Ahn_2003.pdf).
- World Happiness Report (2017). *Edited by John Helliwell*, Richard Layard and Jeffrey Sachs